

УДК 81'342(062)
С91

Сучасні тенденції фонетичних досліджень: зб. матеріалів Круглого столу (26 квітня 2018 р., КПІ ім. Ігоря Сікорського). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. – 164 с.
ISBN 978-966-622-883-6

Редакційна колегія: А. А. Калита (відповідальний редактор),
І. С. Полюк,
Л. І. Тараненко

Подано доповіді фахівців, що віддзеркалюють сучасні напрями фонетичних досліджень. Висвітлено різноаспектні питання звукової будови мови й мовлення; когнітивний, культурологічний, прагматичний та енергетичний аспекти фонетичних досліджень дискурсу; фоносемантичні й фоностилістичні особливості текстів різних жанрів; закономірності впливу емоційного стану особистості на просодичні характеристики мовлення; специфіку ідентифікації мовця за фонетичним оформленням його мовлення; константність і варіативність соціофонетичних параметрів мовлення; паралінгвальні характеристики емоційного мовлення; результати лінгвоконтрастивних досліджень фонетичних систем іноземної й української мов, а також актуальні питання методики викладання фонетики іноземної мови.

Матеріали Круглого столу можуть бути цікавими й корисними широкому загалу науковців, викладачів і аспірантів.

Наукове видання затверджено до друку рішенням Методичної комісії факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
(Протокол № 6 від 28.03.2018 р.)

ISBN 978-966-622-883-6

© Автори публікацій: О. М. Алексієвцев та ін., 2018
© КПІ ім. Ігоря Сікорського (ФЛ), 2018

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВОЇ БУДОВИ МОВИ Й МОВЛЕННЯ..... 6

Калита А.А. Особливості методології психо-енергетичного аналізу просодичного оформлення усного мовлення 6

Валізура О.Р. Методологічні передумови експериментального дослідження вимовного акценту в мовленні білінгвів 11

Карневская Е. Б. Когнитивные основы идентификации иноязычного акцента 15

Алексієвцев О.М. Просодичні маркери британського політичного дискурсу 20

Бурка Н.А. Зіставлення синтагматики біфонемних ініціальних приголосних сполук у давньо- та середньоанглійському періодах розвитку англійської мови 25

Кузьменко Т.М. Релевантність диференційних ознак голосних фонем сучасної німецької мови 28

Марченко В.В. Особливості функціонування тональних інтервалів у мовленнєво-музичних творах 33

Сокирська О.С. Просодичне вираження відмови, актуалізованої запереченням *No* 37

КОГНІТИВНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ, ПРАГМАТИЧНИЙ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ФОНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДИСКУРСУ 42

Taranenko L.I. The Role of Prosodic Means in Decoding the Riddle Answer 42

Гуменюк І.Л. Варіювання максимуму інтенсивності та його локалізація в міських англійських пейзажних описах 45

Деркач Н.В. Специфіка локалізації максимуму чот в англійських прислів'ях з комунікативно-прагматичною функцією впливу 49

Сердюк І.В. Особливості мелодійного компонента інтонації англійських військових промов: гендерний аспект 54

де відзначено тенденцію до зростання показників розташування досліджуваного акустичного параметра у бік збільшення залежно від виду пейзажних описів, що може бути критерієм для розрізнення міських описів за видовою належністю згідно розробленої нами робочої класифікації.

Література

1. Гуменюк І. Л. Експериментально-фонетичне дослідження англомовних прозових описів природи / І. Л. Гуменюк // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки : [наук. журн.]. – Черкаси : Вид-во Черкас. нац. ун-т, 2011. – Вип. 213. – С. 161–165.
2. Гуменюк І. Л. Систематизація ознак описів природи сучасної англомовної прози / І. Л. Гуменюк // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : [у 4 ч.]. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 81 (2). – С. 165–169.
3. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення: [монографія]. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
4. Peer Willie van at al. Scientific Methods for the Humanities. – John Benjamins Publishing Company, 2012. – 355 p.

СПЕЦИФІКА ЛОКАЛІЗАЦІЇ МАКСИМУМУ ЧОТ В АНГЛІЙСЬКИХ ПИСЛІВ'ЯХ З КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОЮ ФУНКЦІЄЮ ВПЛИВУ

Деркач Н. В.

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
tashiklang@gmail.com

The article studies the specificities of the fundamental frequency peak value localization in the English proverbs with a communicative and pragmatic function of influence, used in works of fiction and political speeches. The influence of a set of social and pragmatic factors including the situation of communication and a communicative and role status of the speaker upon the pronunciation of the proverb is examined.

Key words: English proverb, communicative and pragmatic function of influence, acoustic analysis, fundamental frequency peak value localization, social and pragmatic factors.

Традиційно сталим є інтерес мовознавців до вивчення різноманітних аспектів усного мовленнєвого спілкування, зокрема специфіки функціонування прислів'їв – фразеологічних і комунікативних одиниць, позначених частотністю вживання у текстах різних функціональних стилів. Утім, на фоні чималої кількості наукових праць, присвячених розгляду структурно-семантичних, когнітивних та прагматичних ознак прислів'їв, менш дослідженою залишається їхня інтонація. З огляду на це, актуальним є поглиблений розгляд інтонаційних особливостей усних реалізацій прислів'їв, зокрема встановлення закономірностей локалізації тонального максимуму в прислів'ях з комунікативно-прагматичною функцією впливу, актуалізованих в англомовних художніх творах і політичних промовах.

Для встановлення особливостей локалізації максимуму частоти основного тону (далі ЧОТ) в процесі акустичного аналізу контекстно вжитих англійських прислів'їв фрагменти, відібрані під час аудитивного аналізу, у вигляді звукових файлів формату Windows PCM (*wav) підлягали акустичній обробці на персональному комп'ютері з використанням програм *SoundForge* (редагування аудіофайлів та їх обробка за допомогою плагіна *Sony Noise Reduction*), *SpectraPLUS – FFT Spectral Analysis System* (вимірювання показників тонального максимуму в межах інтоногрупи) та *Praat* (графічна інтерпретація ЧОТ прислів'їв).

Зауважимо тут, що інтерпретація результатів акустичного аналізу двосинтагмених англійських прислів'їв з комунікативно-прагматичною функцією впливу проводилася з урахуванням таких соціопрагматичних

факторів, як зверненість прислів'я до конкретного індивіда, малої або великої групи осіб, комунікативно-рольовий статус (далі КРС) мовця порівняно зі слухачем (вищий, рівний, нижчий), емоційно-прагматичний потенціал прислів'я (високий, середній, низький) та його контекстне значення (позитивне, негативне, невизначене).

Результати акустичного аналізу локалізації тонального максимуму показали, що найчастіше ним позначені такти та ядерні склади першої і другої інтоногруп. У разі, коли КРС мовця є нижчим порівняно зі слухачем, найпотужніший ефект впливу локалізується на початку прислів'я, за рахунок інтенсифікації першого наголошеного складу, а далі імперативність висловлення поступово згладжується. Так, у прислів'ї *'Keep your breath to cool your porridge* (PP)

1) розташування тонального максимуму на такті з висхідним рухом тону передає бажання мовця вплинути на слухача, закликати його змінити свою поведінку й не втручатися до справ, які його не стосуються. Утім, нижчий КРС змушує мовця маскувати свої наміри й негативну емоційність висловлення за рахунок сповільнення темпу вимови й низького висхідного тону в першій інтоногрупі та спадно-висхідного – в другій, завдяки чому рівень емоційно-прагматичного потенціалу висловлення декодується як низький і сила впливу висловлення сприймається скоріше на рівні підтексту.

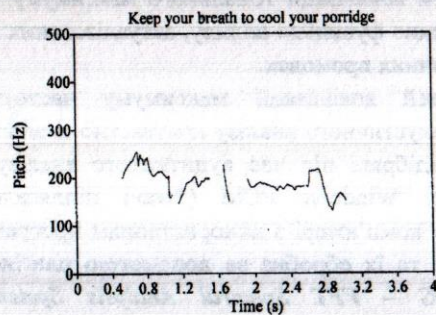

Рис. 1. Графічна інтерпретація ЧОТ прислів'я *"Keep your breath to cool your porridge"*

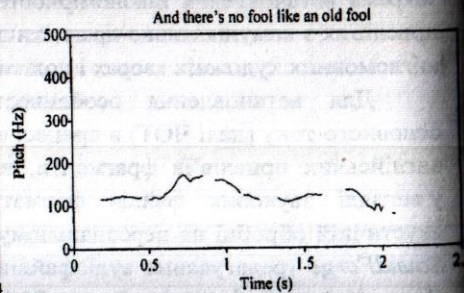

Рис. 2. Графічна інтерпретація частоти основного тону прислів'я *"And there's no fool like an old fool"*

Локалізація тонального максимуму на такті у прислів'ї *There's no fool like an old fool* (AS) реалізованому в ситуації спілкування мовця з малою групою осіб, вищих від нього за статусом, сприяє тому, що висловлене у прислів'ї несхвалення звучить м'якше, і прислів'я загалом містить менше негативу й емоційності, ніж при його озвученні мовцями з рівним або вищим статусом стосовно слухача.

Натомість прислів'я, ужиті мовцями вищого або рівного статусу стосовно слухача, характеризуються функціонуванням максимуму у другій інтоногрупі, на такті або ядерному складоносії. Зокрема, локалізацією тонального максимуму на дієслові *start*, що означає початок дії, у реалізації

3) мовець намагається спонукати слухача до активних дій з розкриття злочинної організації, переконати його в тому, що навіть удвох вони зможуть змінити ситуацію.

У реалізації прислів'я *'Keep your breath to cool your porridge* (PP) порада щодо невтручання в чужі справи озвучена вищим за статусом мовцем.

У реалізації прислів'я *'Takes two to start an army* (Drag) мовець намагається спонукати слухача до активних дій з розкриття злочинної організації, переконати його в тому, що навіть удвох вони зможуть змінити ситуацію.

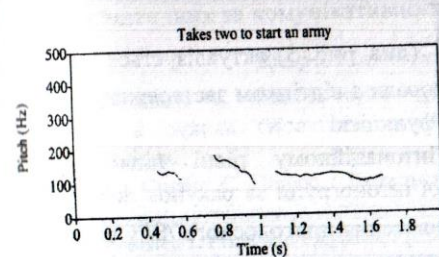

Рис. 3. Графічна інтерпретація частоти основного тону прислів'я *"Takes two to start an army"*

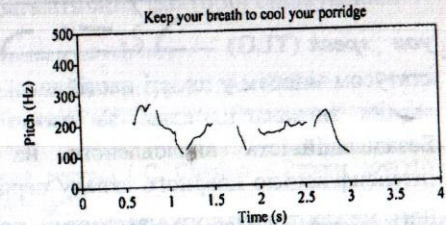

Рис. 4. Графічна інтерпретація частоти основного тону прислів'я *"Keep your breath to cool your porridge"*

Негативне контекстне значення висловлення підкреслюється просодичними контрастами на початку інтоногруп (такти *keep* і *cool*

актуалізуються на середньому зниженому та низькому тональних рівнях відповідно), а також на їхньому завершенні (у першій інтоногрупі функціонує низький висхідний термінальний тон, у другій – середній підвищений спадний). Про вищий КРС мовця сигналізує такт із висхідним рухом тону в першій інтоногрупі. Темп вимови висловлення є сповільненим, завдяки чому воно звучить максимально вагомо й повчально.

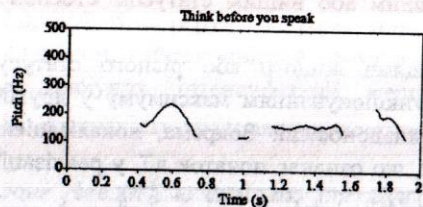
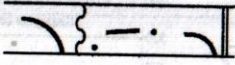

Рис. 5. Графічна інтерпретація частоти основного тону прислів'я "Think before you speak"

При цьому друга, остання, інтоногрупа прислів'я є важливішою для здійснення впливу, й на інтонаційному рівні це відображається за рахунок актуалізації передтакту на середньому підвищеному рівні, локалізації максимуму ЧОТ на ядерному складі й функціонування спадного тону з висхідним рухом тону на ядерному складоносії і низьким рівнем завершення. Наявність значної кількості тональних інтервалів на різних ділянках інтонаційного контуру також свідчить про негативну емоційність висловлення.

Прислів'я, озвучені у ситуаціях спілкування мовця з малою групою осіб нижчого статусу, маркуються максимумом ЧОТ переважно на ядерному складоносії першої інтоногрупи. Так, прислів'я *Think before*

you speak (TLG) (див. рис. 5) актуалізується вищим за статусом мовцем у якості настійливої поради з відтінком застереження, яку не можна зневажити, адже за своєю функцією вона межує з командою. Безпелляційність висловленого на інтонаційному рівні підкреслюється інтенсифікацією ядерного складу першої інтоногрупи за рахунок локалізації у його межах тонального максимуму, подовження приголосного /θ/ у слові *think*, а також середнього підвищеного спадного тону й розширеного тонального діапазону першої інтоногрупи. Слід також зауважити, що висхідний рух тону на такті другої інтоногрупи свідчить про вищий статус мовця стосовно слухачів.

Необхідно відзначити й те, що в публічному мовленні при вищому КРС мовця тональний максимум розміщується, як правило, на ядерному складоносії другої синтагми, а при нижчому – на останньому складі

термінальної ритмогрупи першої інтоногрупи. Натомість рівність КРС мовця й слухачів відзначається розподілом локалізації тонального максимуму в обох інтоногрупах, переважно на такті першої інтоногрупи й другій ритмогрупі другої інтоногрупи при його спілкуванні з малою групою осіб і на такті першої інтоногрупи та ядерному складоносії другої інтоногрупи у ситуаціях публічного мовлення.

Таким чином, результати проведеного акустичного аналізу англійських прислів'їв з комунікативно-прагматичною функцією впливу демонструють безпосередню залежність показника локалізації максимуму ЧОТ від КРС мовця, специфіки актуалізації його прагматичного наміру (напр. маскування прагматичної спрямованості та емоційної оцінності висловлення), а також кількості слухачів. Зокрема при нижчому КРС мовця порівняно зі слухачем тональний максимум локалізований на такті першої інтоногрупи, натомість мовці вищого або рівного статусу стосовно слухача актуалізують максимум ЧОТ на такті або ядерному складоносії другої. При спілкуванні мовця з малою групою осіб нижчого статусу надання настійливої поради супроводжується маркуванням максимумом ЧОТ ядерного складоносія першої інтоногрупи. У публічному мовленні вищий КРС мовця позначений максимумом ЧОТ на ядерному складоносії другої синтагми, нижчий – наприкінці першої, а рівність КРС мовця й слухачів супроводжується розподілом локалізації тонального максимуму в обох інтоногрупах. За умов подібної варіативності інтонаційних показників прислів'їв перспективним убачається подальше її вивчення з огляду на вплив провідних соціопрагматичних та комунікативно-прагматичних факторів спілкування.

Джерела ілюстративного матеріалу

AS.: Christie A. *Affair at Styles* / [Електронний ресурс] / A. Christie. – Режим доступу: http://rs178.rapidshare.com/files/84667608/Complete_Detective_Novels_by_Agatha_Christie.ra.

Drag.: Cussler C. *Dragon* / [Електронний ресурс] / C. Cussler. – Режим доступу: <http://greylib.align.ru/bookdetails.php?book=597&lang=1>.

PP.: Austen J. *Pride and Prejudice* / [Електронний ресурс] / J. Austen. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/etext/1342>.

TLG.: Carroll L. *Through the Looking-Glass* / [Електронний ресурс] / L. Carroll. – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/etext/12>.